

Autor: Milica Panić, viši asistent

Institucija: Pravni fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu

E-mail: milicapanic788@yahoo.com

ZAŠTITA PRAVA POTROŠAČA KOD POTROŠAČKIH KREDITA - BOSNA I HERCEGOVINA

Sažetak

Predmet ovog rada biće analiza odredbi: Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine, Zakona o bankama Republike Srpske, Zakona o mikrokreditnim organizacijama Republike Srpske, Zakona o štedno – kreditnim organizacijama Republike Srpske i Zakona o obligacionim odnosima. Cilj nam je da uporedimo koliko su rješenja ovih zakona usklađena sa mnogobrojnim Direktivama iz ove oblasti kao što su: Direktiva 2008/48/EZ Evropskoga parlamenta i Savjeta od 23. aprila 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima te o stavljanju van snage Direktive Savjeta 87/102/EEZ, Direktiva 2013/36/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. juna 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima kako je posljednji put izmijenjena Direktivom 2014/59/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. maja 2014. o uspostavi okvira za oporavak i sanaciju kreditnih institucija i investicijskih društava, Direktiva Savjeta 86/635/EEZ od 8. decembra 1986. o godišnjim finansijskim izvještajima i konsolidiranim finansijskim izvještajima banaka i drugih finansijskih institucija, Direktiva 2014/49/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. aprila 2014. o sistemima osiguranja depozita, Direktiva 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. juna 2006. o osnivanju i obavljanju djelatnosti kreditnih institucija, kako je posljednji put izmijenjena Direktivom 2011/89/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. novembra 2011. i još mnogim drugim. Ova tema je posebno aktuelna zbog ugovora o kreditu koji sadrže valutnu klauzulu. Za potrebe izrade rada korist ćemo pozitivnopravni, istorijski i uporednopravni metod.

Ključne riječi: potrošači, potrošački kredit, direktiva, valutna klauzula.

1. Uvod

Prije nego što počnemo govoriti o potrošačkim kreditima, treba najprije ukazati na razliku između ugovora o zajmu i kreditu, jer se ti pojmovi često u praksi miješaju. I ugovor o zajmu i ugovor o kreditu su regulisani Zakon o obligacionim odnosima (u daljem tekstu: ZOO)ⁱ. Ugovorom o zajmu, koji je u ZOO regulisan kao konsensualan, obavezuje se prema čl. 557 zajmodavac da prenese u svojinu određenu količinu novca ili kojih drugih zamjenljivih stvari, a zajmoprimac se obavezuje da mu vrati poslije izvjesnog vremena istu količinu novca, odnosno istu količinu stvari iste vrste i istog kvaliteta. Zajmoprimac se može obavezati da uz glavnica duguje i kamatu. Ako je u konkretnom slučaju riječ o ugovoru o zajmu, koji je zaključen kao ugovor u privredi, u tom slučaju zajmoprimac duguje kamatu čak iako ona nije ugovorena prema čl. 558 ZOO. Kada je u pitanju ugovor o kreditu obavezuje se banka da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a korisnik se obavezuje da banci plaća ugovorenu kamatu i dobijeni iznos novca vrati u vrijeme i na način kako je to utvrđeno ugovorom prema čl. 1065 ZOO.

U sudskoj praksi je bilo sporno da li poslije donošenja Zakona o bankama Republike Srpskeⁱⁱ ugovor o zajmu mogu uopšte zaključivati druga pravna lica osim banaka. Prema ZOO nema prepreke da ugovor o zajmu bude zaključen i između fizičkih i pravnih lica, s tim kada se zaključuje između fizičkih lica kamata treba da bude ugovorena, a kada se zaključuje kao ugovor u privredi kamata se pretpostavlja, jer su u pitanju teretni ugovori. Kada su u pitanju krediti prema ZOO njih daju banke. Izmjenama Zakona o bankama Republike Srpske iz 2011. godine čl. 98 I do čl. 98 t. regulisan je ugovor o kreditu. Kada je u pitanju potrošački kredit on je regulisan Zakonom o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegoviniⁱⁱⁱ, s tim da pored potrošačkog postoje i druge vrste kredita kao što su stambeni krediti. Kada je u pitanju potrošački kredit on se prema čl. 53. Zakona o zaštiti potrošača BiH ne odnosi se na kredite čije je namjena kupovina, iznajmljivanje ili renoviranje nekretnina.

Potrošački kredit sadrže kako mnogobrojne prednosti tako i mane. Uzimanjem potrošačkog kredita lako ostvarujemo svoje potrebe, ali postavlja se pitanje prezaduženosti potrošača. Široke su namjene potrošačkih kredita i mogu se koristiti za potrošnju, štednju, investiranje i zaduživanje.^{iv}

S obzirom da se radi o potrošaču kao ekonomskoj slabijoj strani i banci kao drugoj ugovornoj strani, ona može da u ugovor unese mnogobrojne odredbe kojim će se znatno otežati položaj potrošača i koje su za njega nerazumljive te u tom slučaju su države počele da donose zakone kojim su uredile pitanja potrošačkih kredita. Prve zemlje koje su donijele zakone koje regulišu pitanja potrošačkog kredita su Engleska^v 1974. godine i Francuska^{vi} 1978. godine. U oblasti Evropske unije donijeta je Direktiva 2008/48 o potrošačkim kreditima čiji je cilj donošenja da se potrošači zaštite od nekorektnih klauzula, da im se obezbijedi da dobiju adekvatne informacije o uslovima, cijeni kredita i njihovim obavezama, a posebno o godišnjoj stopi koja se plaća na odobreni kredit.^{vii} Bosna i Hercegovina nema Zakon o kreditnim institucijama, kao što je to slučaj sa Hrvatskom koja je i članica Evropske Unije i koja je uskladila propise sa gore navedenim direktivama. U Republici Srpskoj ova materija je regulisana Zakonom o obligacionim odnosima, Zakonom o bankama, Zakonom o mikrokreditnim organizacijama^{viii} i Zakonom o štedno – kreditnim organizacijama.^{ix}

ⁱ Zakon o obligacionim odnosima – ZOO, *Službeni glasnik RS*, br. 21/92, 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04, čl. 270, st. 1. U Republici Srpskoj primjenjuje se jugoslovenski Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 na osnovu člana 12 Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 21/92.

ⁱⁱ *Sl. Glasnik Republike Srpske*, br. 44/03, 74/04, 116/11, 5/12 i 59/13.

ⁱⁱⁱ *Sl. Glasnik BiH*, br. 25/06 i 88/15.

^{iv} C. I. Garcia Porras & W. H. van Boom, Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and limitations, Erasmus University, School of Law and Leiden Law School 15, file:///C:/Users/x/Downloads/SSRN-id1538111.pdf, 02. 12. 2015.

^v Zakon o potrošačkom kreditu Engleske.

^{vi} Zakon o zaštiti potrošača br. 78 – 22 od 10. 1. 1978.

^{vii} Mićović, M, *Zaštita prava potrošača*, Kragujevac, 2009, 126 – 127.

^{viii} *Sl. glasnik Republike Srpske*, br. 64/06 i 116/11.

^{ix} *Sl. glasnik Republike Srpske*, br.93/06.

2. Potrošački kredit

Kada je u pitanju potrošački kredit treba da budu zadovoljene određene pretpostavke koje se tiču lica koja mogu da se pojave kao ugovorne strane, predmeta ugovora, vrijednosti ugovora, načina vraćanja i roka važenja ugovora. Prema čl. 3, st. 1, tač. c Direktive o potrošačkim kreditima ugovor o kreditu znači ugovor u kojem povjerilac odobrava ili obećava odobriti potrošaču kredit u obliku odgađanja plaćanja, zajma ili slične finansijske nagodbe, izuzev ugovora o trajnom pružanju usluge ili isporuke proizvoda iste vrste kada potrošač plaća za takve usluge ili proizvode tokom cjelokupne njihove isporuke u obliku mjesečnih obroka. Kada je u pitanju potrošač to je fizičko lice koja u transakcijama obuhvaćenima ovom Direktivom djeluje u svrhe izvan svojeg obrta, poslovanja ili profesije.^x Povjerilac to može biti fizičko ili pravno lice koja odobrava ili obećava odobriti kredit u okviru svojeg obrta, poslovanja ili profesije.^{xi} Direktiva o potrošačkom kreditu ne primjenjuje se na sljedeće: (a) ugovore o kreditu osigurane hipotekom ili nekim drugim sličnim instrumentom osiguranja koji se obično upotrebljava u dotičnoj državi članici za nepokretnu imovinu ili osigurane pravom u vezi s tom nepokretnom imovinom; (b) ugovore o kreditu čiji je cilj steći ili zadržati svojinska prava nad zemljištem ili na postojećoj ili projektiranoj građevini; (c) ugovore o kreditu koji obuhvataju ukupan iznos kredita manji od 200 EUR ili viši od 75 000 EUR; (d) ugovore o najmu ili leasingu u kojima se samim ugovorom ili zasebnim ugovorom ne propisuje obaveza kupnje predmeta ugovora; smatra se da takva obaveza postoji ako to jednostrano odluči povjerilac; (e) ugovore o prekoračenju po računu kada se kredit mora otplatiti u roku od mjesec dana; (f) ugovore o kreditu prema kojima se kredit odobrava bez kamata i bez bilo kakvih drugih naknada i ugovore o kreditu prema čijim uslovima se kredit mora otplatiti u roku od tri mjeseca, a plaćaju se samo neznatne naknade; (g) ugovore o kreditu prema kojima poslodavac kredit svojim posloprimcima odobrava kao sekundarnu djelatnost, bez kamata ili po efektivnoj kamatnoj stopi nižoj od stopa koje prevladavaju na tržištu i koje se nude javnosti; (h) ugovore o kreditu koji se zaključuju s investicijskim društvima kako je definisano čl. 4, st. 1. Direktive 2004/39/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 21. aprila 2004. o tržištima finansijskih instrumenata (1) ili s kreditnim institucijama kako su definisane čl. 4. Direktive 2006/48/EZ za potrebe omogućavanja investitoru da provede transakciju koja se odnosi na jedan ili veći broj instrumenata navedenih u odjeljku C Priloga I. Direktivi 2004/39/EZ, kada su investicijsko društvo ili kreditna institucija koje odobravaju kredit uključene u takvu transakciju; (i) ugovore o kreditu koji su rezultat nagodbe postignute na sudu ili pred nekim drugim tijelom sa zakonskim ovlaštenjima; (j) ugovore o kreditu koji se odnose na odgođeno plaćanje postojećeg duga, bez plaćanja pristojbi; (k) ugovore o kreditu nakon čijeg se zaključenja od potrošača traži na deponira neki element kao instrument osiguranja u sef povjerilaca i kada je odgovornost potrošača strogo ograničena na taj založeni element; (l) ugovore o kreditu koji se odnose na kredite koji se odobravaju užoj javnosti prema zakonskim odredbama s ciljem opšteg interesa i po nižim kamatnim stopama od onih koji prevladavaju na tržištu ili oslobođene plaćanja kamata ili prema nekim drugim uslovima koji su povoljniji za potrošača od onih koji prevladavaju na tržištu te po kamatnim stopama koje nisu više od onih koje prevladavaju na tržištu.^{xii}

Ugovor o potrošačkom kreditu se zaključuje u pismenoj formi prema čl. 57 Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine i kao obavezne elemente sadrži a) generalno za sve ugovore o kreditu: 1) neto iznos kredita; 2) ukupne troškove kredita; 3) uslove za raniju otplatu kredita; 4) uslove za raskid ugovora uključujući i one kada potrošač kasni sa plaćanjem; 5) godišnju kamatu za kredit obračunatu na godišnjem nivou; 6) uslove za promjene godišnje kamatne stope; 7) troškove osiguranja za postojeći dug ili bilo koje drugo osiguranje zaključeno u vezi sa kreditom; 8) zalog koji se mora dati; b) za ugovore o kreditiranju kupovine robe ili usluga koji predviđaju otplatu na rate: 1) ukupna kupovna cijena; 2) iznos rate; 3) iznos i broj rata, plan otplate uključujući kamatnu stopu i druge troškove; 4) realnu godišnju kamatnu stopu; 5) troškove osiguranja vezane za ugovor o kreditu; 6) odredba o pridržaju prava vlasništva ili o bilo kojem zalogu koji je dat. Postavlja se pitanje šta će biti sa ugovorom ukoliko ne sadrži neki od ovih elemenat?

Prema čl. 59, st. 1 Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine kada ugovor nije sačinjen u pisanoj formi ili kada nedostaje neki od podataka iz čl. 57, st. 2 ovog Zakona, potrošač ima pravo da zatraži

^x Direktiva o potrošačkom kreditu, čl. 3, st. 1, tač. a.

^{xi} Direktiva o potrošačkom kreditu, čl. 3, st. 1, tač. b.

^{xii} Direktiva o potrošačkim kreditima, čl. 2, st. 2.

raskid ugovora. Ali, ako potrošač ostaje pri ugovoru, njegove obaveze su da plati neto iznos kredita i kamate po zakonskoj kamatnoj stopi. Ako se odluči za raskid ugovora potrošač ima pravo da raskine ugovor pod uslovom da u pisanoj formi obavijesti kreditora u roku od 15 dana od dana zaključenja ugovora.^{xiii}

Prema čl. 61 Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine kada s namjerom da kupi robu ili dobije uslugu potrošač zaključi ugovor o kreditu sa trećim licem a ne sa snabdjevačem, a kreditor i snabdjevač su u neposrednom trgovačkom odnosu, potrošač ima pravo na iste pravne lijekove prema kreditoru kao i prema snabdjevaču robe ili usluga, u slučaju da roba ili usluga nije isporučena ili je djelimično isporučena ili ne odgovara odredbama ugovora o prodaji.^{xiv} Zatim tu se javlja obaveza informisanja prije zaključenja ugovora o kreditu iz čl. 54 Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine i prema čl. 11. Direktivi o potrošačkom kreditu 2008/48 gdje je i nakon zaključenja ugovora davalac je dužan da pismeno obavijesti o promjeni troškova kreditiranja prije nego što izmjena stupi na snagu.

U ZOO u čl. 1068, st. 1 je predviđeno pravo na promjenu mišljenja ili pokajanja kada korisnik kredita može da odustane od kredita prije nego što počne da koristi kredit, u okviru roka za razmišljanje i perioda hlađenja. Prema čl. 14, st. 3 Direktive EU 2008/48 ako potrošač ostvaruje svoje pravo na povlačenje iz ugovora on je dužan da najkasnije u roku od 30 dana isplati davaocu kredita glavnica i akumulirane kamate računato od dana podizanja kredita pa do njegovog vraćanja. Prema čl. 98nj, st. 2 Zakona o bankama Republike Srpske korisnik može da odustane od kredita u roku od 14 dana od dana zaključenja ugovora i ovo rješenje je u skladu sa čl. 14, st. 1 Direktive o potrošačkim kreditima.

Prema čl. 1068 Zakonu o obligacionim odnosima moguća je prijevremena isplata kredita u kom slučaju banka nema pravo na neisplaćene kamate, samo na naknadu štete ukoliko je nastupila. Isto pravo je predviđeno i čl. 98o Zakona o bankama Republike Srpske gdje se predviđa da korisnik može da vrati kredit, u potpunosti ili djelimično, prije roka određenog za vraćanje, i u tom slučaju ima pravo na umanjenje ukupnih troškova kredita za iznos kamate i troškova za prestanak perioda trajanja kredita (prijevremena otplata), ali u tom slučaju treba da blagovremeno obavijesti banku u ugovorenom roku. U slučaju prijevremene otplate kredita, banka ima pravo na objektivno opravdanu i ugovorenu naknadu troškova koji su direktno u vezi sa prijevremenom otplatom kredita, pod uslovom da je prijevremena otplata izvršena u periodu tokom kojeg se primjenljiva fiksna kamatna stopa i ako je iznos prijevremene otplate kredita u periodu od godinu dana veći od iznosa od granične vrijednosti, koji utvrđuje Agencija. Banka neće moći zahtijevati naknadu za prijevremenu otplatu: 1. ako je otplata bila učinjena na osnovu zaključenog ugovora o osiguranju čija je namjena obezbjeđivanje otplate. 2. ako se otplata vrši u toku perioda za koji je ugovorena promjenljiva nominalna kamatna stopa i 3. u slučaju dozvoljenog prekoračenja računa. U slučaju da se plaća naknada ona ne smije biti veća od iznosa kamate koju bi korisnik platio za vrijeme od dana vraćanja kredita do dana kada je kredit po ugovoru trebalo da bude vraćen.^{xv} Prema čl. 65 Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine potrošač ima pravo izvršiti svoje obaveze po ugovoru prije ugovorenog roka. Tada se ukupni troškovi kredita smanjuju se za kamate i ostale troškove koji su bili obračunati za period nakon prijevremene otplate.^{xvi}

U Direktivi EU 2008/48^{xvii} je predviđeno da davalac kredita ima pravo na pravičnu naknadu troškova koji su direktno vezani za ranije vraćanje kredita i to obeštećenje ne smije da pređe 1% od iznosa kredita, u slučaju da je kredit vraćen godinu i više prije isteka važnosti ugovora. Ako je taj rok kraći obeštećenje ne može da pređe 0,5% od iznosa kredita. Sva ova pravila važe pod uslovom da davalac kredita ne dokaže da je zbog prijevremenog vraćanja kredita pretrpio veću štetu.^{xviii}

^{xiii} Zakon o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine, čl. 60.

^{xiv} Zakon o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine, čl. 61.

^{xv} Zakon o bankama Republike Srpske, čl. 98o.

^{xvi} Više o prijevremenoj otplati kredita u Hrvastkoj vidjeti: Čikara, E. *Prijevremena otplata kredita prema novom Zakonu o potrošačkom kreditiranju*, Zb. Prav. fak. Rij. (1991) v. 31, br. 1, Suppl., 151-174 (2010.)

^{xvii} Direktiva o potrošačkim kreditima, čl. 16, st. 2.

^{xviii} M. Mićović, *op. cit.*, 134-135; Upor.: čl. 27, st. 3 Zakona o zaštiti finansijskih korisnika u Federaciji BiH.

U Zakonu o bankama Republike Srpske u čl. 98p, st. 2 je predviđeno pravilo da ako u toku trajanja ugovornog odnosa nastupe okolnosti koje korisnika dovode u teško imovinsko stanje, odnosno druge bitne okolnosti na koje korisnik ne može uticati, banka može na zahtjev korisnika proglasiti zastoj u otplati (moratorijum) za određeni period, a u tom periodu banka ne obračunava zateznu kamatu na dospelu, a neizmireno potraživanje. To se može desiti u slučaju ako korisnik ostane bez posla. Prema čl. 66. Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine u slučaju izuzetnih okolnosti, sud može, na zahtjev potrošača, produžiti rok za plaćanje zakašnjelih rata, ako potrošač pruži garanciju da će izvršiti svoju obavezu i ako trgovac zbog toga ne trpi štetu. U francuskom pravu sud može da donese odluku prema kojoj obaveza korisnika na vraćanje kredita miruje u roku koji ne može da bude duži od dvije godine, a u tom periodu se ne obračunava kamata na preostali iznos duga.^{xix}

3. Ugovorna kamata

Prema čl. 399, st. 1 Zakona o obligacionim odnosima stopa ugovorne kamate između fizičkih lica ne može biti veća od kamatne stope koja se u mjestu ispunjenja plaća na štedne uloge po viđenju, a prema stavu 2 istog člana kada su u pitanju pravna lica primjenjuje se odredbe posebnog zakona. Ako je kamata ugovorena, ali nije određena njena stopa ni vrijeme dospelosti, između fizičkih lica važi kamatna stopa koja se u mjestu ispunjenja plaća na štedne uloge po viđenju, a između pravnih lica važi kamatna stopa koju banka ili druga bankarska organizacija plaća, odnosno ugovara za takvu ili sličnu vrstu posla i dospelu po isteku godine, ako za određeni slučaj nije predviđeno što drugo. Ako je ugovorena veća kamata od dozvoljene, primijeniće se najveća dozvoljena stopa kamate.^{xx}

Prema čl. 56 Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine nalazi se jedna odredba koja se odnosi na realnu godišnju kamatu na potrošački kredit koja je godišnja stopa troškova kredita kojom su za potrošača ukupni troškovi kredita izraženi u godišnjem procentu za odobreni kredit, a kojim se na godišnjem nivou izjednačava vrijednost svih obaveza po kreditu (zajmova, otplata i troškova) o kojima su se sporazumjeli povjerilac i potrošač u ugovoru o kreditu. Godišnja stopa troškova kredita obračunava se u vrijeme zaključenja ugovora i važi za vrijeme trajanja kredita i za ugovorne obaveze, pod pretpostavkom punovažnosti ugovora za ugovoreno vrijeme i urednog ispunjavanja obaveza povjerioca i potrošača. Treba svakako primijetiti da pored potrošačkih postoje i druge vrste kredita kao što je stambeni kredit, te se u ovom slučaju ne primjenjuje odredbe Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine, već Zakon o bankama, odnosno ZOO. Prema čl. 55 Zakona o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine ukupni troškovi kredita su svi troškovi, uključujući kamate i sva druga davanja koja je potrošač dužan da plati za odobreni kredit. Ukupni troškovi kredita koje snosi potrošač ne uključuju: a) troškove koje potrošač plaća ako ne ispunjava uredno obaveze iz ugovora o kreditu; b) troškove doznaka i troškove za vođenje računa za plaćanje otplate, kamate i ostale izdatke u vezi s ugovorenim kreditom; c) troškove osiguranja otplate kredita čiji iznos može biti najviše ukupan iznos kredita, uključujući kamate i ostale troškove; d) troškove članarina u određenim udruženjima ili grupama koji proizlaze iz posebnih ugovora, a utiču na uslove potrošačkog kredita; e) druge troškove, kao što su troškovi koje potrošač treba da plati pri kupovini određenog proizvoda, a ne smatraju se prodajnom cijenom proizvoda.^{xxi}

Kada je u pitanju Zakon o bankama Republike Srpske prema čl. 98z, st. 5, između ostalog se navodi da su obavezni elementi ugovora o kreditu, visina nominalne kamatne stope uz određenje da li je fiksna ili promjenljiva, a ako je promjenljiva – elemente na osnovu kojih se određuje (referentna kamatna stopa, indeks potrošačkih cijena i drugo), njihovu visinu u vrijeme zaključenja ugovora, periode u kojima će se mijenjati, kao i fiksni element ako je ugovoren, zatim stopa zatezne kamate u trenutku zaključenja ugovora, te sve druge naknade koje se plaćaju u slučaju neispunjenja obaveza. Prema čl. 98, st. i ovog zakona ako banka namjerava da izmijeni neki od obaveznih elemenata ugovora zaključenog sa korisnikom, dužna je da pribavi pisanu saglasnost korisnika prije primjene te izmjene, izuzev za izmjenu promjenljive kamatne stope, koja je ugovorena u skladu sa odredbama Zakona o bankama. Prema čl. 98j, st. 6 Zakona o bankama efektivna kamatna stopa iskazuje ukupne troškove usluge koje plaća, odnosno prima

^{xix} M. Mićović, *op. cit.*, 135.

^{xx} ZOO, čl. 399, st. 3 i 4.

^{xxi} Zakon o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine, čl. 55, st. 2.

korisniku te usluge, pri čemu su ti troškovi izraženi kao procenat ukupnog iznosa usluge na godišnjem nivou, a utvrđuje se po metodologiji koju propisuje Agencija.^{xxii}

Smatramo da su stope ugovornih kamata previsoke i vrlo neodređene u odnosu na nabrojane slučajeve. Ranije je sudska praksa stajala na stanovištu da dok se posebnim zakonom ne reguliše visina stope ugovorne kamate za novčane obaveze proizašle iz ugovora u privredi, neće se pružiti sudska zaštita kamate ugovorene preko visine stope zatezne kamate uvećane najviše za 8%. Prema čl. 601 srpskog Građanskog zakonika nije se mogla dosuditi ugovorna kamata kod ugovora o zajmu po stopi većoj od 12%.^{xxiii}

Zatim kada su u pitanju štedni ulozi te kamate na godišnjem nivou su preniske u odnosu na kamatne stope koje se plaćaju kod ugovora o kreditu. Kao primjer možemo navesti slučaj ugovor o dozvoljenom prekoračenju računa za koji se u čl. 98f Zakona o bankama navodi kao kredit i da li je u tom slučaju previsoka stopa ugovorne kamate u iznosu od 16,9 % na godišnjem nivou.

Kada su u pitanju zakoni zemalja u okruženju, u Srbiji prema čl. 11 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga^{xxiv} godišnja efektivna kamatna stopa je diskontna stopa koja izjednačava, na godišnjoj osnovi, sadašnje vrijednosti svih novčanih tokova, odnosno sadašnje vrijednosti svih novčanih primanja sa sadašnjim vrijednostima svih novčanih izdataka po osnovu korišćenja finansijskih usluga a koji su poznati u momentu iskazivanja ove stope.

Novčani tokovi iz stava 1. ovog člana uključuju:

- sve otplate i isplate kredita/lizinga/depozita;
- troškove koje korisnik finansijskih usluga plaća (npr. kamate, naknade, porezi i sl.), odnosno pogodnosti koje prima (kamate i druge bezuslovne pogodnosti);
- troškove u vezi sa sporednim uslugama koje predstavljaju uslov za korišćenje finansijske usluge, odnosno za njeno korišćenje na određeni način (npr. troškovi osiguranja života, imovine i lica i dr.).

4. Valutna klauzula

Prema čl. 395 ZOO ako novčana obaveza glasi na plaćanje u nekoj stranoj valuti ili zlatu, njeno ispunjenje se može zahtijevati u domaćem novcu prema kursu koji važi u trenutku ispunjenja obaveze. Ovaj član ZOO je prvobitno glasilo da ukoliko plaćanje glasi na plaćanje u nekoj stranoj valuti da se njeno ispunjenje može zahtijevati u domaćem novcu prema kursu koji važi na dan nastanka obaveze, ali zbog inflacije koja se dešavala u tom periodu i dugotrajnosti vođenja sudskih postupaka povjerioci su bili oštećeni jer taj novac nije imao nikakvu vrijednost.

Kada su u pitanju krediti indeksirani u stranoj valuti, valutu u kojoj banka indeksira kredit, tip kursa valute koji se primjenjuje pri odobravanju i otplati kredita (kupovni ili prodajni kurs Centralne banke Bosne i Hercegovine ili zvanični srednji kurs, ili kupovni ili prodajni kurs banke), kao i datum obračuna, mora da sadrži i ove elemente prema čl. 98m, st. 1, tač. 1. Zakona o bankama Republike Srpske.

U čl. 19, st. 1, tač. 5 Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga u Srbiji se kao obavezni element ugovora o kreditu navodi kod kredita indeksiranih u stranoj valuti – valutu indeksacije, naznaku da se pri odobravanju i otplati kredita primjenjuje zvanični srednji kurs i datum obračuna.

---

^{xxii} U čl. 19 Direktive o potrošačkim kreditima navodi se izračun efektivne kamatne stope koja se i pominje u čl. 98j, st. 6 Zakona o bankama Republike Srpske i čl. 11 Zakona o zaštiti finansijskih korisnika Federacije BiH.

^{xxiii} XXVI zajednička sjednica Saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda, 30 i 31 09. 1984, načelni stav br. 4/84, Zbirka sudskih odluka, knjiga IX, sveska 3 -4, 1984, str. 103. I. Jankovec, *Pravni aspekti novčanih obaveza*, Beograd, 2003, 126.

^{xxiv} Sl. glasnik Republike Srbije, br. 36/2011 i 139/2014. Prema čl. 2, st. 1, tač. 1 ovog zakona finansijske usluge su bankarske usluge, usluge finansijskog lizinga i finansijske pogodbe, a u bankarske usluga spada pružanje usluga po osnovu ugovora o kreditu. Više o tome vidjeti: <http://www.fba.ba/index.php?page=48>, 02. 12. 2015.

Kada je u pitanju Federacija Bosne i Hercegovine donijet je Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga^{xxv} prema čl. 17, kada je u pitanju kredit, jedan od obaveznih elemenata ako je ugovor o kreditu indeksiran u stranoj valuti – valuti u kojoj banka, odnos mikro kreditna organizacija indeksira kredit/mikrokredit, tip kursa valute koji se primjenjuje pri odobravanju kredita/mikrokredita, tip valute koji se primjenjuje pri odobravanju i otplati kredita/mikrokredita (kupovni ili prodajni kurs Centralne banke Bosne i Hercegovine ili službeni srednji kurs, ili kupovni ili prodajni kurs banke) kao i datum obračuna. U čl. 46, st. 1, tač. 13 ovog zakona predviđa se da će se novčanom kaznom od 5.000,00 KM do 10.000,00 KM biti kažnjena banka, mikro kreditna organizacija, odnosno davalac lizinga ako pri odobravanju kredita/lizinga indeksiranog u stranoj valuti, odnosno pri njihovoj otplati ne primijeni isti službeni kurs čl. 17, st.5, tač. 1 i čl. 33 ovog zakona.

Kada je u pitanju Republika Hrvatska smatramo da je njihovo rješenje najprihvatljivije kada je u pitanju ugovaranje plaćanje u stranoj valuti, jer su sudovi povodom istog pitanja donosili različite odluke te su povodom toga stvarali pravnu nesigurnost. U Republici Hrvatskoj je povodom tog pitanja izmijenjen Zakon o kreditnim institucijama^{xxvi} i Zakon o potrošačkom kreditiranju.^{xxvii}

Prema izmjenama Zakona o potrošačkom kreditiranju^{xxviii} unijeta je nova glava IVa. koja glasi konverzija kredita denominiranih u CHF i denominiranih u kunama s valutnom klauzulom u CHF. Prema čl. 19b ovog zakona konverzija kredita denominiranog u CHF u kredit denominiran u EUR i kredita denominiranog u kunama s valutnom klauzulom u CHF u kredit denominiran u kunama s valutnom klauzulom u EUR podrazumijeva konverziju kredita radi promjene valute, odnosno valutne klauzule u kojoj je denominiran i provodi se na način da se položaj potrošača s kreditom denominiranim u CHF izjednači s položajem u kojem bi bio da je koristio kredit denominiran u EUR, a položaj potrošača s kreditom denominiranim u kunama s valutnom klauzulom u CHF izjednači s položajem u kojem bi bio da je koristio kredit denominiran u kunama s valutnom klauzulom u EUR. Prema čl. 19 povjerilac je dužan u roku od 45 dana od dana stupanja na snagu Zakona o potrošačkom kreditiranju preporučenom pošiljkom uz povratnicu dostaviti potrošaču izračun konverzije kredita, sa stanjem na dan 30. septembra 2015. izračunatim u skladu s čl. 19.c ovoga Zakona, zajedno s prijedlogom novog ili izmijenjenog ugovora

U Bosni i Hercegovini je izmijenjen Zakon o zaštiti potrošača BiH^{xxix} 10. 11. 2015. godine gdje se dodaje čl. 52a koji glasi da ugovori o kreditu ne smiju sadržavati odredbu o indeksiranoj valutnoj klauzuli u stranoj valuti, osim u eurima. U tom smislu trebalo bi promijeniti i Zakon o obligacionim odnosima, čl. 395, mada se ovaj član odnosi uopšte na novčane obaveze a ne konkretno na ugovor o kreditu.

U proceduri je u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine donošenje Zakona o konverziji kredita u švajcarskim francima u konvertibilne marke. U obrazloženju za donošenje ovog zakona navodi se da u Bosni i Hercegovini 9.802 građana sa ovim kreditom i to u Federaciji BiH 6.100 i 3702 u Republici Srpskoj, a do sada je u Bosni i Hercegovini izvršeno 21 samoubistvo, a preko 100 korisnika je umrlo prijemom smrću zbog srčanih – moždanih i nervnih slučajeva, a samo oko 14% njih vraća rate. Navodi se takođe da je u Bosni i Hercegovini izrečeno preko 300 presuda gdje su ovi ugovori proglašeni ništavim. Prema čl. 4 i 5 ovog Prijedloga banke su dužne u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona izvršiti konverziju svih kredita odobrenih u valuti švajcarskog franka CHF u valutu konvertibilne marke u KM i da izvrše novi obračun kredita sa fiksnom kamatnom stopom od 5% na godišnjem nivou.

Smatramo svakako opravdanim donošenje novog zakona koji reguliše ovu oblast i možda malo detaljnije regulisati ovu oblast na način kako je to pitanje regulisano u Republici Hrvatskoj.

Kada je u pitanju sudska praksa u slučaju previsokih stopa ugovornih kamata sudovi su se uglavnom pozivali na djelimičnu ništavost i zelenaške ugovore. Ako je ugovorena kamatna stopa nesrazmjerno visoka u odnosu na okolnosti konkretnog posla i kao takva u suprotnosti sa načelom

^{xxv} *Sl. Glasnik Federacije BiH*, br. 31/14.

^{xxvi} *Narodne novine, Hrvatske*, br. 159/13, 19/15 i 102/2015.

^{xxvii} *Narodne novine, Hrvatske*, br. 75/09., 112/12., 143/13., 147/13., 9/15, 78/15 i 102/15.

^{xxviii} *Narodne novine, Hrvatske*, br. 102/15.

^{xxix} *Sl. glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 88/15.

savjesnosti i poštenja, te načelom jednake vrijednosti davanja iz čl.12. i čl 15. ZOO, sud je dužan da saglasno odredbi čl. 141 ZOO kojim se zaštićuje načelo jednake vrijednosti davanja kod dvostranih ugovora da umjeri stopu ugovorne kamate, odnos da primijeni utvrđeno načelo ograničenosti stope ugovorne kamate ustanovljeno čl. 399 ZOO.^{xxx} Ukoliko je ugovorena kamatna stopa nesrazmjerno visoka i u suprotnosti sa načelom savjesnosti poštenja i jednake vrijednosti davanja sud može umjeriti stopu te kamate.^{xxxi}

5. Zaključak

Kada su u pitanju ugovori o kreditu u Republici Srpskoj oni su regulisani Zakonom o obligacionim odnosima i Zakonom o bankama. Potrošački kredit je regulisan Zakonom o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine. Potrošački kredit je ugovor o kreditu u kojem povjerilac odobrava ili obećava odobriti potrošaču kredit u obliku odgađanja plaćanja, zajma ili slične finansijske nagodbe, izuzev ugovora o trajnom pružanju usluge ili isporuke proizvoda iste vrste kada potrošač plaća za takve usluge ili proizvode tokom cjelokupne njihove isporuke u obliku mjesečnih obroka, a kako je to definisano čl. 3, st. 1, tač. c Direktive o potrošačkim kreditima.

S obzirom da se u sudskoj praksi pojavio problem vezan za ugovore o kreditu u Bosni i Hercegovini je izmijenjen Zakon o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine 10. 11. 2015. godine gdje je predviđeno da ugovori o kreditu ne smiju sadržavati odredbu o indeksiranoj valutnoj klauzuli u stranoj valuti, osim u eurima. U tom smislu trebalo bi promijeniti i Zakon o obligacionim odnosima, čl. 395 mada se ovaj član odnosi uopšte na novčane obaveze a ne konkretno na ugovor o kreditu. U Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine je u proceduri donošenje Zakona o konverziji kredita u švajcarskim francima u konvertibilne marke. Smatramo da bi se na ovaj način najbolje riješio problem ovih kredita i izbjegli mnogobrojni sudski sporovi povodom ovog pitanja, kao što je to učinjeno u Hrvatskoj izmjenama Zakona o kreditnim institucijama i Zakona o potrošačkom kreditiranju.

S obzirom da je Republika Hrvatska članica Evropske unije i da je uskladila ove zakone sa pomenutim Direktivama Evropske unije, to bi svakako trebala da uradi i Bosna i Hercegovina, a u skladu sa preuzetim obavezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

6. Literatura

Stanojčić, G, *Aktuelna sudska praksa iz obligacionog prava*, Beograd, 2006, 128.

Vuković, S. R, Stanojčić G., *Aktuelna sudska praksa iz građansko – materijalnog prava*, Beograd, 2011.

Jankovec, I, *Pravni aspekti novčanih obaveza*, Beograd, 2003.

Mićović, M, *Zaštita prava potrošača*, Kragujevac, 2009.

Članci:

Čikara, E, *Prijevremena otplata kredita prema novom Zakonu o potrošačkom kreditiranju*, Zb. Prav. fak. Rij. (1991) v. 31, br. 1, Suppl., 151-174 (2010).

Porras, C. I. Garcia & W. H. van Boom, *Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: Opportunities and limitations*, Erasmus University, School of Law and Leiden Law School, 15, file:///C:/Users/x/Downloads/SSRN-id1538111.pdf, 02. 12. 2015.

---

^{xxx} Odluka Saveznog suda, Gzs. br. 48/2000. od 1.03.2001. god. Stanojčić, G. *Aktuelna sudska praksa iz obligacionog prava*, Beograd, 2006, 128.

^{xxxi} S. R. Vuković, G. Stanojčić, *Aktuelna sudska praksa iz građansko – materijalnog prava*, Beograd, 2011, 44. Rješenje Okružnog suda u Valjevu, Gž. br. 438/04 od 05.04.2004. godine.

Internet-izvori:

<http://www.fba.ba/index.php?page=48>, 02. 12. 2015.

<file:///C:/Users/x/Downloads/SSRN-id1538111.pdf>, 02. 12. 2015.

Pravni izvori:

Zakon o obligacionim odnosima – ZOO, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 21/92, 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04.

Zakon o zaštiti potrošača Bosne i Hercegovine, Sl. glasnik BiH, br. 25/06 i 88/15.

Zakon o bankama, Sl. Glasnik Republike Srpske, br. 44/03, 74/04, 116/11, 5/12 i 59/13.

Zakono o mikrokreditnim organizacijama, Sl. glasnik Republike Srpske, br. 64/06 i 116/11.

Zakon o štedno – kreditnim organizacijama, Sl. glasnik Republike Srpske, br.93/06.

Zakon o potrošačkom kreditu Engleske

Zakon o zaštiti potrošača Francuske br. 78 – 22 od 10. 1. 1978.

Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine, Hrvatske, br. 159/13, 19/15 i 102/2015.

Zakon o potrošačkom kreditiranju, Narodne novine, Hrvatske, br. 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 9/15, 78/15 i 102/15.

Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga, Sl. glasnik Republike Srbije, br. 36/2011 i 139/2014.

Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga, Sl. Glasnik Federacije BiH, br. 31/14.

Direktiva 2008/48/EZ Evropskoga parlamenta i Savjeta od 23. aprila 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima

Direktiva 2013/36/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. juna 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima

Direktiva Savjeta 86/635/EEZ od 8. decembra 1986. o godišnjim finansijskim izvještajima i konsolidiranim finansijskim izvještajima banaka i drugih finansijskih institucija

Direktiva 2014/49/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 16. aprila 2014. o sistemima osiguranja depozita

Direktiva 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. juna 2006. o osnivanju i obavljanju djelatnosti kreditnih institucija.

Author: *Milica Panić, LL.M., Senior Assistant*
Institution: *Faculty of Law, University of East Sarajevo*
E-mail: *milicapanic788@yahoo.com*

PROTECTION OF CONSUMER RIGHTS IN CONSUMER CREDIT BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract

This paper will analyze the provisions: the Consumer Protection Act of Bosnia and Herzegovina, the Law on Banks of the Republic of Serbian, the Law on Microcredit Organizations of the Republic of Serbian Law on Savings - credit organizations of the Republic of Serbian and the Law on Obligations. Our goal is to compare how these solutions comply with numerous laws Directives in this field such as Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC, Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC, as last amended by Directive 2014/59/EU of the European Parliament and the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms, Council Directive 86/635/EEC of 8 December 1986 on the annual accounts and consolidated accounts of banks and other financial institutions, Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on the on deposit guarantee schemes , Directive 2006/48/EC of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions, as last amended by Directive 2011/89 /EU of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 and many others. This issue is particularly relevant because of the loan agreement to include foreign currency. For the purpose of the work we will use the positive legal, historical and comparative method.

Keywords: consumers, consumer credit, directives, currency clause.